

GYÓGYSZERÉSZET

A MAGYAR GYÓGYSZERÉSZETI TÁRSASÁG LAPJA

A XXI. század gyógyszerészi kihívásai

Budapest, 2003. május 8–10.
Kongresszusi Központ

GYÓGYSZERÉSZET

A MAGYAR GYÓGYSZERÉSZETI TÁRSASÁG LAPJA

JOURNAL OF THE HUNGARIAN PHARMACEUTICAL SOCIETY

Szerkesztőség – Editorial Office – Schriftleitung:
H-1085 Budapest, Gyulai Pál utca 16.

Szerkesztőbizottság:

Főszerkesztő: dr. Nyiredy Szabolcs
Felelős szerkesztő: Hankó Zoltán

dr. Vincze Zoltán elnök, dr. Antal István, dr. Borsányi Gáborné, dr. Botz Lajos, dr. Erős István, dr. Fábian Ferenc, dr. Hohmann Judit, dr. Kata Mihály, dr. Kelemen Attiláné, dr. Körössy Péter, dr. Lipták József, dr. Mikola Bálint, dr. Sági Erzsébet, dr. Satory Éva, dr. Simon Kis Gábor, dr. Stájer Géza, dr. Stampf György, dr. Szabó László Gy., dr. Szász György, dr. Zalai Károly

Szerkesztők:

dr. Bozsik Erzsébet, Kéry István, dr. Kovács László,
Ottlik Miklósné, dr. Zelkó Romána

46. évfolyam

10.

2002. október

TARTALOM

CONTENTS

Dr. Stampf György és dr. Kata Mihály: Törvénymódosítás és új rendeletek a magyar állategészségügyben

579

Gy. Stampf and M. Kata: Amendment of law and new regulations of veterinary pharmacy in Hungary

TOVÁBBKÉPZŐ KÖZLEMÉNYEK

POSTGRADUATE INFORMATION

Dr. Grynaeus Tamás és dr. Szabó László Gy.: A bukovinai hadikfalvi székelyek növényei IV. rész. (Növénynevek, -ismeret és -felhasználás)

588

T. Grynaeus, L. Gy. Szabó: Ethnobotanical knowledge of a Székler village (Hadikfalva). Part. IV.

Dr. Stájer Géza: Régi idők pora

601

G. Stájer: Powder from the old times

KÁBITÓSZEREKRŐL GYÓGYSZERÉSZ SZEMMEL

ON NARCOTICS FROM THE PHARMACIST'S POINT OF VIEW

Dr. Szendrei Kálmán és dr. Nagy Gábor: A kábítószer-érem két oldala. 6. Tramadol – egy „nem ópium” ópium páratlan karrierje

605

K. Szendrei and G. Nagy: The two sides of the drug coin. VI. Tramadol – The unusual carrier of a „non-opium” opioid

GYÓGYSZERÉSZETTÖRTÉNEI KÖZLEMÉNYEK

PAPERS OF HISTORY OF PHARMACY

Szmodits László: Dr. Fleischer Antal (1845–1877)

618

L. Szmodits: Dr. Antal Fleischer died in 125 years ago

AKTUÁLIS OLDALAK

CURRENT PAGES

Dr. Stampf György, dr. Vincze Zoltán: Záróvizsga és felvételi eredmények a Semmelweis Egyetem Gyógyszerésztudományi Karán

621

Gy. Stampf, Z. Vincze: Results of the Closing and Entrance Examinations at the Faculty of Pharmacy of Semmelweis University

Dr. Kata Mihály: Államvizsga- és felvételi vizsga-eredmények Szegeden

624

M. Kata: Results of the State and Entrance Examinations at the Faculty of Pharmacy, Szeged

Dr. Tósaki Árpád: A Debreceni Egyetem Gyógyszerésztudományi Karának záróvizsga és felvételi eredményei

627

Á. Tósaki: Results of the closing and entrance examinations at the Faculty of Pharmacy, Debrecen

Dr. Botz Lajos: Felvételi eredmények a Pécsi Tudományegyetem Gyógyszerész Szakán

628

L. Botz: Results of the entrance examinations in the Pharmaceutical Faculty of the Pécs University of Sciences

Dr. Zalai Károly: Száz év az egészség szolgálatában II. rész. A Richter Gedeon Rt. tevékenysége a 2001. évi centenárium tükrében

631

K. Zalai: One hundred years in serving Health. The activity of Richter Gedeon Co. Part II.

HÍREK

NEWS

639

A TÖRZSKÖNYVEZÉS ÉS A FORGALMAZÁS HÍREI

640

NEWS OF DRUG REGISTRATION AND THAT OF PUTTING IN TO CIRCULATION

SZAKIRODALMI TALLÓZÓ

CLEANING IN THE PROFESSIONAL PHARMACEUTICAL LITERATURE

Kitenkintés – Cím bibliográfia – Helyesírás – Helyes írás – Könyvismertetés

642

Survey of professional political reports in foreign periodicals – Title bibliography – Spelling correct – Correct writing – Book review

HÍREK: A Magyar Köztársaság I. érdemrend tisztjé kerestje kitüntetettjei – "A Gyógyszerésztörténeli Szakosztály vezetőségi ülése

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

A Gyógyszerészet Szerkesztősége ezúton fejezi ki köszönetét a *Hungaropharma Gyógyszerkereskedelmi Rt.-nek* azért a nagylelkű támogatásért, amellyel lehetővé vált, hogy a Semmelweis Egyetem Gyógyszerésztudományi Karán tanuló IV. és V. éves gyógyszerészhallgatók személyre szólóan megkaphatják szaklapunk 2002. évfolyamának számait.

Gyógyszerészet: www.pharmanet.hu/gyogyszereszet

„GYÓGYSZERÉSZET” a Magyar Gyógyszerészetel Társaság lapja

Kiadja a Magyar Gyógyszerészetel Társaság, 1085 Budapest, Gyulai Pál u. 16. Telefon: 266-9433, 266-9395

Felelős kiadó: **Dr. Vincze Zoltán**

Szerkesztőség – Editorial Office – Schriftleitung: H-1085 Budapest, Gyulai Pál u. 16.

Előfizethető: Gyógyszerészet Szerkesztősége 1085 Budapest, Gyulai Pál u. 16. belföldi postautalványon vagy átutalással az MGYT átutalási számlájára: OTP VIII. kerületi fiók, Budapest, József krt. 33.

MGYT elszámolási számla: 11708001-20530530. Adóigazolási szám: 19000754-2-41

Előfizetési díj: egész évre 17 400 Ft + 12% ÁFA. Egy példány ára: 1450 Ft + 12% ÁFA.

Készült 3000 példányban.

Monthly journal. Subscription: Batthyany Kultur-Press Kft. H-1251 Budapest 11.

P. O. Box: 30. E-mail: batthyany@kultur-press.hu.

Készült a Kaloprint Nyomdában. A nyomda rendelkezik ISO 9002 minőségbiztosítási tanúsítvánnyal

Felelős vezető: Illés János

A kéziratok és mellékleteinek őrzését vagy visszaküldését nem vállaljuk.

TOVÁBBKÉPZŐ KÖZLEMÉNYEK

Gyógyszerészet 46. 588–600. 2002.

A BUKOVINAI HADIKFALVI SZÉKELYEK NÖVÉNYEI IV. RÉSZ (Növénynevek, -ismeret és -felhasználás)

Dr. Grynaeus Tamás és dr. Szabó László Gy.

Bevezetés

A (volt) bukovinai székelyek etnobotanikájáról összefoglaló munka ez idáig még nem született. Az eddigi tanulmányok vagy inkább nyelvészeti jellegűek, vagy a gazdasági-, ill. gyógyító növények felől közelítve érintették ezt a kérdést. Sokévi gyűjtőmunkánk *ed-digi* eredményeinek bemutatásával ezt a hiányt szeretnők pótolni.

A hadikfalvi székelyek is áttelepültek Bukovinából 1941-ben Bácskába. Innen már 1944-ben el kellett menekülniük, majd Garán (Bács m.), ill. – többek között – (Bonyhád)Varasdon, Felsőnánán (Tolna m.) lettek új otthonra. Utóbbiak a hatvanas évek elejétől egy erős rajt bocsátottak ki Érdre (Pest m.). Köztük és leszármazottaik között végeztük vizsgálatainkat, mindenkor legnagyobb megértésükkel és segítőkészségükkel találkoztva.

Tisztelettel emlékezünk meg *Papp József* botanikus tanárról, aki elkezdte a gyűjtött növények meghatározását. Súlyos betegsége, majd halála után a munka országnrészét *Szabó László Gy.* végezte el.

Ragaszkodtunk a növénypéldány alapján történő meghatározáshoz, azokat a növényeket, ahol ez (eddig) nem sikerül(het)ett, külön csoportban tárgyaljuk. A növényeket – már csak a könnyebb összehasonlíthatóság kedvéért is – *Péntek János* és *Szabó T. Attila* bevált módszerével soroljuk föl: botanikai név, hivatalos ma-

gyar név, a növény jellegzetes előfordulási helye (kert, K.; termesztett, Term.; temető: tem.), népi terminológia (Nt.). Az összehasonlító adatok közt a hadikfalviakkal megegyezőket s azoktól eltérőket egyaránt fölso-roltuk: Öh., név, azonosítás – ha van –, hely, forrás; ML jelzéssel a közelebbi helymegjelölés nélküli moldvai adatok. A Tatrosban 1466-ban keletkezett evangélium fordítás a Müncheneri Kódex (MK), ebből a Szótár mai nyelvre átírt címszavait közöljük. A 18. sz.-i gelencei adatok a Gelencei orvosló könyvecskéből származnak. A W. jelzés *Yrjö Wichmann* szótárának északi csángó és hétfalusi adatait jelzi. Az ua. rövidítés a latin botanikai névre, ill. a hadikfalvi népi névre (nevekre) utal. A korábbi szerzők maitól eltérő latin botanikai nomenklatúráján nem változtattunk. Végül következik a növényvel kapcsolatos mindenféle néprajzi adat közlése (Nr.). Kiegészítés- és megerősítésként az összehasonlításban fölhasználtuk a hadikfalvi születésű *Tamás Menyhért* írásaiban, valamint *Gáspár Simon Antal*, *Lőrincz Imre* és *Mészáros Sándor* műveiben található adatokat is. Az összehasonlító-kiegészítő adatokban nincs mindig fajmeghatározás, ezekben az esetekben *csak a neveket* tudtuk összevetni.

A magyar növénynevekben eligazodást mutató segíti, amelyet a jelen, befejező részben közlünk. A szó szerinti közléseket *dőlt betűvel* írtuk.

Részletes rész (folytatás)

Névről nem ismert növények, virágok

A névről nem ismert növényekről, virágokról így nyilatkoztak: *hát virág s vadvirág* (IR), *nem volt mindegyiknek neve, azt mondtuk: mezei virágok* (NB); *csak virág, mezei virág* (NB, IR). Nem ismerte(-ék) az alábbi növényeket, mint mondotta (IR), ezek Hadikfalván nem voltak:

- Agrimonia eupatoria (IR, NB)
- Inula britannica (NB, IR) – *csak virág*
- Knautia arvensis (IR, NB)
- Lythrum salicaria (IR, NB)
- Malva sylvestris (IR, NB) – *mezei virág*
- Salvia nemorosa (IR, NB) – *vadvirág*
- Salvia officinalis (IR)
- Polygonatum sp. (IR, NB)
- Veronica spicata (IR)
- Veronica longifolia (NB, IR) – *vadvirág*

Xeranthemum annuum (Hadikfalván nem volt; a kezében lévő virág színét **kéknék** mondta! – vö. Sambucus ebulus, IR)

Nem ismerték föl a tölgyfa gubacsát és a Symphytum off.-t (holott ismerik, használják).

Általában nem különböztetnek meg közelálló fajokat, fajtákat (pl. Mentha, Quercus, Salix, Urtica. Vö. Gyergyóban Rab 2001, 43, 44, 48, 150–1, 169, 205–7).

Meghatározás nélküli növények

Meghatározás nem történt, vagy nem történe-tett:

Áfínyák Erdélyből hozták, szilvaszínű, annál kisebb gyümölcs, vízbe áztatva alkoholtartalmú (?) italt nyertek belőle EÁ (áfina = áfonya, Brassó!! – Istensegíts, Lőrincz, 73, 617)

báránka NG

békanyál égési sebet avval borogatták; u.így Bosnyák 1984,23

bikacsök fű csak Bukovinában volt NV

bikkfa mosósulykot ebből faragják IR

capuj póréhagyma

cēnturio rózsaszín virágú, apró termetű növény (LT), patika számára szedették gyerekekkel (nyilvánvalóan *Centaurium* sp.) (Öh. cintori, cintória, ezerjófű, Bogdánfalva, Csűry, 250; *Centaurium umbellatum*, *centaura*, *centuria*, Larguca, Halászné Zelnik K. 1981, 363, 1987, 13; *Centaurium erythraea* Rafn., *cintórium*, Gyimesbükk, Rab, Tankó, Tankó 24; *C. minus* Mönch., *cintórium*, Gyimes, Rab, 1982, 325, ua. *cintória*, Gyergyó, Rab 1991, 374; *C. pulchellum*, *cintórika*, Árapatak, Péntek, Szabó 1976, 205; *C. umbellatum*, *cintória*, *cintori*, Kászonimpér, Pintér et al. 1975, 130; *Erythraea centaurium*, *cintorja*, Tatrang, Pál, 376

cigánygyerékvirág K. úgy szaporodik, olyan sűrű bokros lesz NZs, PF

citromfa archaikus imádságban: *Ó, kérészfá hol terméttél? Talán citromfából léttél?* (Grynaeus 1993, 100), Tamás 1989, 77: „Anna szpora szívdobogással merészkedik a citruslombok közé”; *Elveszett a lovam/ citromfa erdőben*, népdal, Andrásfalva, Sebestyén, 51; *csitros*, *Artemisia abrotanum* L., Bogdánfalva, Csűry, 250; *citros* = *Artemisia abrotanum*, Gyimesbükk, Rab, Tankó, Tankó 1981, 30; *citros*, Gelence, 18. sz.; *talán*: *Thuja occidentalis* L., *cifrabokor*, Gyergyó, Rab 1991, 378

cserfa (nem azonos a cserefával!!) *Úrnapjakor azt szédte mindénki: a kapujába három nagy ágat. Kettőt a kiskapura, egyet a nagykapu sarkára. Úgy kiúrítotték a lunkát... A Livon lunkájában csérfák vótak ültetve.* IR

csipirka gomba: a' fejér, de nem egyféle vót: akinek kék a bele a' jó, akinek fejér a bele, a' nem jó. Annak a szagja se jó. BE, AA, NA

estike K, NB

ezérjófű, Tamás 1986, 17–18

faolaj (bolti árú. oliva olaj) égett sebet kentek vele *fehér mályva* borban, vagy vízben főzve, köhögés ellen, Tamás 1987, 5

fehér üröm, fejér üröm fejér üröm, ugy mondták – nem volt csuf nézni –. Valakinek étvágya nem vót, hajja, azt pálinkába belé kell tenni, s ugy álljon vaj egy nap a pálinkába s itták azt, ürmös pálinka, ugy nevezték. Orvosságnak tartották SR (Öh. Istensegíts, Andrásfalva, bolhák ellen ágyba tenni; kutyától kapott bőrbetegséget tejbe főzött fehér ürömmel borogatni, Bosnyák 1984, 17, 18)

fekete nadály, fekete nadár (leírás szerint lila virág, fekete gyökér, réteken; val. *Symphytum* off.) gyökere teának megfőzve hasmenésről TV (Öh. hasonlóan: Istensegíts, Bosnyák, 1984, 70); gyökere megreszelve nyersen sebre, csonttörésre BE; *marhák számára megfőzték, avval mosogatták, ha valami megszurta, vagy megsértette* NB; *fekete gyökere, sok kék virága olyan*

vót, s lapos levelek, Gyökerét kiásták, megfőzték vízbe, itatták vele, hát. A gyomrot hèrehozták SR. Öh. *Symphytum* off., fekete nadály, f. nadár, ML. Halászné Zelnik K. 1981, 366, 1987, 10; fekete nadály, f. nadár, Gyimes, Kóczián et al. 1975, 229 és 1976, 35; Gyimesbükk, Rab, Tankó, Tankó 29, Gyimes, Rab, 1982, 327 és Varga, 96; Gyergyó, Rab, 1991, 378; ua., feketenadáj, Árapatak, Péntek, Szabó 1976, 211; ua., fekete nadáj, nadáj, Csik, Miklóssy 1978, 97; ua., fekete nadály, Tatrang, Pál 377; ua. Réty, Moesz 31

fűeresztő gaz; abból a vízből szeggyék ki ezt a fűeresztő inakot; kötözték evvel a fűeresztő erekkel a lábomat esetleg iszalag (*inak*: a növény kapaszkodó kacsai), gyógynövényként használták (vö. ineresztő fű, Csapody, Priszter 1966, 84 szerint fájvirág, *Impatiens balsamina*)

fűszéna ott nálunk vótak olyan határok, hogy a világ mindénféle-fajta virága benne termétt, ugy hitták azt fűszéna. Annak olyan szaga volt, hogy jobb, mint a ki tuggya minek. Fürdőt csinát, mikor hat hetes vót, akkor megfürdették a gyermekágyast LT

galamb gomba: a' kék

gyékény,; Szent Antal tüzeire való ráolvasásokban:... *Az Úrjézus Krisztusnak / gyékény ágya / kő párnája...* (Bosnyák 1984, 55, 58)

gyöngyvirág NV

halméreg: Olyan, mind a mák és olyan büdös, hogy borzasztó ...a maszlag nevet hallottam (az valamilyen virág), de ugy mondták panaguszta, rományul. Ilyen rövid volt a magja NV

harangvirág NV, IR: *mikor ültettük a krumplit, egy száron magasan (kb. 1 m-t mutat) felnőtt*

haricska, -virág takarmánynövénynek vetették (borsóhoz hasonló; szörös „hüvelyé” volt, hajdina, azaz pohánka lehet) IR, GP (Öh. *haricska*, Istensegíts, Lőrincz, 621; am. pohánka, tatárka, Gáspár Simon 126) *Anyám ugy szerette otthon, neki mindig volt egy ablakbeli virág, egy vagy kettő s ilyen haricskavirág neki mindig volt.* (Itt valószínűleg azonos nevű két növényről van szó).

ineresztő fű (vö. *fűeresztő*) *Nekem is mikor fájt itt a lábam, azt mondták, ineresztő füveket kell szédni s meg is mutatták, hogy honnan kell szédni s addig szédget-tük, hogy a lábainkban az erek így kiálltak ne. S a fűvel fűrésztöttük, de csunyább lett a lábam, mégse jött rendbe, nem engedett ki.* IR

istengyümöcse IR valószínűleg galagonya (öszre megpirosodik). *A falu szélyén, ott küjjebecske vót egy hatalmas nagy bokor s a gyerekek onnan szoktak hozogatni* IR. Öh. ua. Gyergyó, galagonya termése Rab 2001, 54; ua. galagonya, Alduna vid. Penavin, Matijevics 1980, 38; ua. *Crataegus monogyna*, Kányád, Székelydália, -muzsna, Gub 1993, 100.

keménymag IR, NB vadon, utak mentén is. *Tördel-tük, kezünk között kidörzsöltük s rágtuk, vagy (rozs)kenyér tetejére szórtuk. Betegasszonnak (gyer-*

